

I 2 W

1 6 0 5

✓ 00/19.

ms. Nr. 296.

Gesner, Jul. (Zug disputations)

—(46) Hoe, M.

K. IV. 31.

Rupertus Niesing accepit
Jacobo Tappia.

comptur 1.13.7

DISPUTATIO III
CONTRA CON-
CILIVM TRIDENTINVM,
 ex ejusdem examine, per Dn. D. Martinum
 Chemnicium scripto, quatuor
 capitum:

- I. *De scriptura Novi Testamenti;*
- II. *De scriptis Evangelistarum;*
- III. *De scriptis & Epistolis Apostolorum;*
- IV. *Testimonia veteris Ecclesie de scriptura;*

quam privata *συζητησει* excutiendam
 sub presidio

SALOMONIS GESNERI
 S. S. Theologiae Doctoris & profefs. in
 Academia VVittebergens. pub.
 proponit

M. IACOBVS RHODIVS
Kembergensis.

Anno Christi: 1602. die 23 Januarij.

VVITTEBERGAE,

Typis VVolffgangi Meisneri.

[Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including words like "CONTRA" and "DE"]

CAPVT PRIMVM.

De conficto à Pontificiis inter Vetus & No-
vum Testamentum discrimine.

THESIS I.

*H*ac commemoratio de Origine & autoritate scriptu-
ræ Veteris Testamenti, quæ superiori disputatione
tradita est, perspicuitate suâ eo adigit adversarios
Pontificios, ut, velint nolint, fateri & concedere
cogantur, in scriptura Veteris Testamenti omnia,
quæ de Patriarcharum & Prophetarum doctrina
Deus posteritati necessaria esse & sufficere iudica-
vit, comprehensa esse.

II.

Hoc itaq; dejecti præsidio, omnem impetum suæ sophisticæ in libros
Novi Testamenti convertunt, & inter vetus novumq; Testamentum
tale discrimen comminiscuntur, quòd aiunt: in illo doctrinam cælestem
scripto comprehendi & propagari debuisse; hujus autem proprietatem
ab ipso Deo esse constitutam, ut nec in tabulis, nec in chartis, nec calamo,
nec atramento, vel quovis alio modo in literas referretur, sed viva
tantum voce animis auditorum commendaretur, & ita sine scripto con-
servatum, per manus posteritati traderetur.

III.

Atq; hanc commentitiam differentiam duabus scripturæ testimoniis
probare conantur: altero quidem Ier. 31, 33. & 34. Dabo legem meam
in corda eorum, & in intimo eorum scribam eam: altero 2. Cor. 3, 3.
Epistola nostra estis vos, scripta à nobis non atramento, sed Spiritu Dei
vivi. Hinc sequi opinantur, Christi & Apostolorum doctrinam ex Dei
constitutione, non scribi, sed viva tantum propagari voce de-
buisse.

IV.

Sed peregrinum hoc modo utriq; dicto affingi sensum: Contraria,
primò, Apostolorum praxis ostendit. Si enim ita constituit Deus, cur
quæso, Apostoli, qui spiritu Dei ducebantur, scripserunt? Si Ieremia

sententiã prohibitum fuit, in Novo T. literarum adminiculo doctrinam tradere, cur autor Epistolæ ad Hebræos in media scriptione, c. 8, 8. & c. 10. eam ipsam adducens, calamũ nõ ilicò è manibus abijcit, & se contra Domini sanctionem scriptum concinnare testatur?

V.

Paulus verò, cum illud 2. Cor. 3. de viua Epistola Corinthiorum cordibus impressa ederet, jamdudum priorem ad Corinthios, & utramq; ad Thessalonicenses promulgaverat.

VI.

Deniq; si ista Pauli mens erat de scriptione N. T. prorsus omittenda, cur hoc ipsum scripto potius, quàm viua voce Corinthiis tradere voluit? annon sibi ipsi contrarius esset, scriptionem verbo prohibens, factò usurpanas?

VII.

Verùm ad hæc Pontificij regerunt, non hoc se velle, nihil omninò scribi testimonio Ieremiæ & Pauli præceptum esse: sed scribenda quidem fuisse aliqua: pleraq; tamen absq; scripto viua voce propagari debuisse. Videndum itaq; jam est, num hoc velit Ieremias & Paulus, legem Novi T. (sic enim illi loquuntur) partim in chartis partim in cordibus scribendam fuisse.

VIII.

Verùm huic quoq; Sophismati quod solidè opponatur, in promptu est. Ieremias enim absq; ulla partitione Veteri Testamento tribuit, quòd totum tabulis lapideis fuerit inscriptum: Novo, quòd similiter totum cordibus per Spiritum sanctum imprimi debeat. Eodemq; modo Paulus 2. Cor. 3. non ait; Corinthios suam esse epistolam partim atramento, partim spiritu scriptam, sed simpliciter atramento scriptam negat, & spiritu conscriptam affirmat.

IX.

Vnde necessariò conficitur: Si Ieremias & Paulus de modo & medio propagandi doctrinam Veteris & N. T. loquuntur, ut placet aduersariis, quòd citra omnem partitionem dicendum sit, vetus Testamentum posteritati transmitti oportuisse ἐγγράφως, in tabulis, atramento, papyro & chartis: Novum ἀγγράφως, sine istarum rerum adminiculo. Hic autem obstat Apostolorum contraria praxis, qui & spiritum Dei habuerunt, & Ieremiæ sententiam, Deiq; voluntatem abundè intellexerunt.

X.

Et porro hoc ipsum temporum quoque observatione refellitur. Nam a condito mundo usque ad exitum populi ex Aegypto scriptamque Dei digito legem, anni numerantur 2454: a legis promulgatione usque ad Christi aduentum anni fixerunt 1538. Hunc posteriorem numerum si ab illo priore subtrahas, restabunt anni 916. Annis proinde totis nongentis sedecim Ecclesia Veteris T. diutius absque scriptura, quam mediante scriptura, doctrinam caelestem docuit, didicit, propagavit. Viderint jam Iesuitae, quomodo aetate ante Christi incarnationem conveniat illud a se excogitatum ἰδῶμεν, quod tunc per scripturam homines erudiri debuerint.

XI.

Christi vero, & Apostolorum doctrina coepit scriptis comprehendere, cum ne per 20. quidem totos annos ἀγγέλωσ, sine scripto, sola voce tradita fuisset. Indicent ergo, quomodo temporibus Christi exhibiti conveniat, quod fingunt, visum esse Deo ἀγγέλωσ, non ἐγγέλωσ, Evangelium doceri.

XII.

Si Vetus Testamentum intelligunt de doctrina legis in Decalogo comprehensa, & in monte Sina promulgata, quid respondebunt ad istud, quod eadem doctrina sine scriptura a Patriarchis ante & post diluvidum inculcata, a quo Deo ipso manifestis visionibus confirmata fuit & commendata?

XIII.

Quid ad istud, quod gentibus, quae scripturam Moysi & Prophetarum caruerunt, opus legis in corda impressum in scriptumque fuit? Rom. 2, 15.

XIV.

Quam vero ridiculum est, fingere, vel Ieremiam, vel Paulum de re gravissima, de discrimine nimirum legis & Evangelij differentes, in frivola ista a Pontificiis excogitata differentia negotij cardinem nervumque constituere, quasi opus olim fuisse atramento & papyro ad doctrinae conservationem, hodie non opus esse contenderent!

LV.

Quin potius Ieremiae mentem ex Augustino accipimus, qui sic illam interpretatur in libro de Spiritu & Litera c. 25. Propheta Ierem. 31. noluit alias differentias Veteris & Novi Testamenti inculcare, quales erant: quod in Veteri fuerunt umbræ sacrificiorum, quae in Novo sunt impletæ: sed tantummodo istam commendavit distantiam, quod in No-

vo T. Deus leges suas daturus esset in mentes eorum, qui pertinerent ad hoc testamentum. Vnde hæc apparet distantia Veteris & N. Testamenti, quod lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur: quod ibi forinsecus terret, hic delectat intrinsecus: ibiq; fiat prævaricator per occidentem literam, hic dilector per viuificantem spiritum.

XVI.

Pauli verò sententiam ita reddit Augustinus eodem lib. c. 21. Quid sunt ergò leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa præsentia Spiritus sancti, qui est digitus Dei, quo præsentate diffunditur charitas in cordibus nostris? &c. Vnde Paulus 2. Cor. 3. significauit, eos non forinsecus terrentem legem formidaturos, sed intrinsecus habitantem ipsam legis iustitiam dilecturos. Et cap. 26. Prophetico concordet etiam Apostolicum, ut hoc sit pertinere ad Testamentum Novum, legem Dei non habere in tabulis, sed in cordibus scriptam, hoc est, in intimo affectu iustitiam legis amplecti, uti fides per dilectionem operatur, quia ex fide justificat gentes Deus.

XVII.

Vetus Testamen-
tum.

Verum proinde Veteris & N. T. discrimen, ex Ieremiæ & Pauli sententia, non hoc est, quod illud scribi, hoc non scribi debuerit: sed hoc potius, quod Vetus T. quoniam doctrina mandatorum est, & extra hominem, ut Ieremias ait, scripta in tabulis & chartis, forinsecus saltem docet, quid Deus à nobis præstari velit. & eos damnat, qui perfectam obedientiam non præstant: Virtutem tamen obædiendi (qua omnes propter lapsum caremus, tamen si opus legis sit inscriptum in cordibus nostris, ut sciamus, quid Deus à nobis requirat) non subministrat, sed manet litera exterius scripta, cum ei impossibile sit corda renouare ad interiorem obædientiam.

XVIII.

Novum Testamen-
tum.

Novum autem Testamentum doctrina est offerens omnibus hominibus promissionem gratiæ propter filium Dei, Mediatorem, cum qua simul exhibetur Spiritus sanctus: quam ob causam non manet talis scripta litera extra hominem, sicut lex, sed ab eodem spiritu, ministerio externo verbi vel viva voce sonantis, vel scripti, in corda scribitur, unde voluntas & cor regeneratur, & mens illuminatur, ut ita illuminati promissionem de Messia ex fide vera amplectantur, & filij Dei efficiantur, Ioh. 1, 13. Legis quoq; doctrinam Spiritus sanctus in corda renatorum inscribit, ut secundum interiorem hominem lege Dei delectentur. Rom. 7. 21. & ex animo incipiant obtemperare. Rom. 6, 6.

19. Eadem

XIX.

Eadem Pauli est sententia. Non enim negat; doctrinam Evangelij esse, quam atramento, chartis in epistola tunc & antea commenda-
rat: neq; negat, quia sine scripto verbo conversi erant Corinthij, scri-
ptum iam verbum quoq; Spiritus sancti organum esse, ad convertendos
homines: sed hoc agit, Corinthios, qui nova creatura facti, lege Dei de-
lectabantur, & ex animo eidem obædiebant, esse Christi epistolam, non
atramento exterius, sine interiori renovatione scriptam, quoad literam
occidentem: Verum in ipso corde, non viribus proprijs, sed Spiritu Dei vi-
vi.

XX.

Et hæc doctrina illa est, quam Christus tempore carnis suæ, & po-
stea Apostoli, à Spiritu sancto in omnem veritatem ducti, in omnem ter-
ram omni creaturæ, primis aliquot annis ἄγγελλω, tantum viva vo-
ce prædicaverunt: postea verò, ne organum Spiritus sancti adultera-
retur, aut prorsus interiret, ἔγγελλω, sicut quoq; in Veteri Testamen-
to factum, docuerunt & propagarunt.

XXI.

Primos aliquot annos quando nominamus, hos Andradius a vidissi-
mè arripit, nihil curans, quid deinceps Apostoli fecerint, & tale contra
scripturam Novi Testamenti cudit argumentum, quod tertium est Ie-
suitarum subsidium ad suam θείαν obtinendam: Si primis annis vigin-
ti, Christi instituto, doctrina Evangelij fuit propagata absq; scripto. Ergò
Apostoli non debuerunt scribere.

XXII.

Verum, ut concedamus, Matthæum vigesimo demum anno post as-
censionem Christi scripsisse, iuxta Irenæi supputationem non tamen ani-
madvertit Andradius præstrepita calculorum, quòd Paulus ad mini-
mum sex scripsit epistolas, antequam Romam venit, quo tempore Mat-
thæus scripsit, ut idem Irenæus annotat: duas nimirum ad Thessaloni-
censes, priorem ad Timotheum, duas ad Corinthios, & ad Romanos u-
nam, quibus Evangelij doctrina ante Evangelium Matthæi evulgata
fuit.

XXIII.

Ex hoc tamen non pugnabimus: habemus, quod opponere Andra-
dio possumus, aliud. Dicit Andradius: Ecclesia sub initio Novi Testa-
menti caruit scripto Evangelio per 20. annos: dicimus nos: Ecclesia Veteris
Testamenti caruit scriptura per 2454. annos. Dicat iam iste, si Thalmudista
aut

ut Cabalista aliquis pro sua Cabala ita inferat: Ecclesia Veteris T. per annos 2454. caruit Verbo scripto: Ergo nunc quoque eadem docendi ratio retineri debet: dicat, inquam, quid ei respondendum censeat. Et idem nos respondemus illi. Hastam autem illam, quam obijcit ex Ierem. 31. cap. antea ipsi extorsimus.

XXIV.

Fumos proinde venditat Andradius, quando dicit, moram illam, quæ intercessit inter initium prædicationis, & initium scripturæ Apostolorum, argumentum certissimum fuisse, quod nihil ab Apostolis comprehendi literis debuerit.

XXV.

Vera autem causa illa fuit, quod non statim calamo uti voluerunt, quam Lucas c. 1, 1. assignat, ut scilicet ea, quæ scripturi erant, essent περὶ ἀποφορημένα, certissimæ fidei, signis & prodigijs contra calumnias & contradictiones Iudæorum ac gentium confirmata, & assensione credentium per totum mundum comprobata, ne quis dubitare de eorum certitudine & firmitate necesse haberet.

CAPVT II.

DE CAUSIS SCRIPTI NOVI T. ET CUR
scripserint Evangelistæ.

XXVI.

Cum iam ex precedentibus manifestum sit, scripturam Novi Testamenti ex Dei constitutione prohibitam non fuisse: dehinc illud in quaestione venit, quibus de causis, quo consilio & proposito singuli Evangelistæ & Apostoli scribere voluerint: & quo loco primitiva Ecclesia Orthodoxa scripta illa habuerit: quo expedito, apparebit, scripturam Novi T. non tantum necessariam fuisse, sed etiam, sicut tum temporis, ita hodièq; authenticam esse, & sufficientissimam, ut traditionibus ἀρχαίως non sit opus in Ecclesia.

XXVII.

Non immeritò autem quaeritur initio in genere de tota Novi T. doctrina, quoniam nunc scriptam eam habemus, cur in chartis consignari debuerit? Causam brevissimè & perspicuè indicat Irenæus lib. 3. c. 1. Sola verò & vivifica fides illa est, quam ab Apostolis Ecclesia percepit & distribuit filijs suis. Etenim Dominus omnium dedit

cis potestatem
—|—
evang:

Evangelij; per quos & veritatem h. e. doctrinam Evangelij cognovimus: quibus & dixit Dominus: qui vos audit, me audit, & qui vos contemnit, me contemnit, & eum qui misit me. Non enim per alios dispositionem salutis cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos. Quod quidem tum præconiaverunt: postea vero per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum.

XXVIII.

Quæ sententia primo loco indicat, qua autoritate Evangelium prædicatum prius viva voce, postmodum scripto comprehenderit, nempe non humano consilio, sed per Dei voluntatem.

XXIX.

Deinde Subjectum ostendit, quid scripserint: Doctrinam illam, quam à filio Dei acceperant, & ex qua vera primitivæ Ecclesiæ fides accepta fuit, & filiis ejus distributa.

XXX.

Objectum, quibus tradiderint: non Ecclesiis illis particularibus, quibus inscriptæ sunt Apostolorum epistolæ, in præsentî necessitate, sed Nobis quoque, Nobis ætatem ipsorum secuturis.

XXXI.

Consilium & usum: ut id, quod in scripturis nobis tradiderunt, in futurum esset fundamentum & columna fidei nostræ, non in cerebro nostro nata, sed ejus, quam accepit Ecclesia ab Apostolis, & distribuit filiis suis, ut eam inde, ex scripturis, discamus & concipiamus. conceptam inde quoque confirmemus, & contra hæreses propugnemus.

XXXII.

Vnde è contrario liquet, fidem illam, quæ aliunde non ex scripturis Apostolorum nascitur & concipitur, notham & adulterinam esse, non Apostolicam: ob quam causam Irenæus istos hæreticos appellat, qui scriptis Apostolicis fidem suam detrahunt, & ex scripturis convicti, accusant vicissim, quasi non rectè habeant, nec sint ex autoritate, & quia variè sint dictæ, & quia non possit ex his veritas inveniri ab his, qui nesciant traditionem: non enim per literas traditam illam, sed per vivam vocem: sicut eos describit Irenæus c. 2.

XXXIII.

Notis profecto planè iisdem, quibus hodiè nos describimus Iesuitas,
B & quas

quas illa ostendunt Andrady, dum inquit: non omnia, cum breveduntaxat compendium extet doctrinae Apostolicae, esse literis mandata, sed maximam partem reservata traditionibus non scriptis & Concilij Tridentini decreta de traditionibus pari reverentia & pietatis affectu cum scripturis suscipienda & suscipienda.

XXXIV.

Hac breviter de tota scriptura Novi T. ex Irenaeo annotata, admodum illustrabunt & confirmabunt ea, quae jam de singulis Evangelistarum & Apostolorum libris proponuntur.

XXXV.

Et quidem si Irenaei sententiam lib. 2. cap. 3. recipimus, quam etiam libenter accipimus, quod Matthaeus suum Evangelium vigesimo demum anno scripserit, cum Paulus jam Romae vinculus fuit, extra controversiam erit, nihil fuisse conscriptum ab Apostolis ante illam Epistolam, quam in primo & celeberrimo concilio Hierosolymitano Apostoli & Seniores, re diligenter deliberata, communibus suffragiis ad Ecclesias gentibus collectas exararunt. Act. 15.

XXXVI.

Etsi enim Theophylactus octavo anno & Nicephorus decimo quinto: Matthaeum scriptionem suam adornasse, prodiderunt: & quaedam Christi Salvatoris nomine edita Epistola ad Abgerum Toparchen Edessenis apud Eusebium extat: tamen quia ipse Andrady Theophylacti supputationem improbat, nec verisimile est, ipsum Epistolam apocrypham in Canonicis libris numeraturum, indicatam scripturam novi T. originem primam agnoscimus.

XXXVII.

Quae origo satis magnifica & illustris est, origini veteris scripturae non dissimilis. Etsi enim hanc Deus ipse suis digitis initiavit in monte Sina: hujus tamen etiam initium factum esse audimus non ab uno aliquo Apostolorum, sed ab omnibus unanimiter congregatis, & quidem Hierosolymis, in Zion, unde lex quoque exiit.

XXXVIII.

Ad quam dignitatem amplificandam pertinet, quod scripserunt non proprio instinctu, sed Spiritus Sancti suggestu: visum est Spiritui Sancto, & nobis. Act. 15. 28.

Occasio.

XXXIX.

Occasionem autem praeberunt turbae, quas in Ecclesiis excitaverunt
Quidam ex Apostolis exeuntes, qui se Nazareos nominabant, & traditio-
num Apostolicarum titulo adulterina dogmata supponebant; Act. 15. 24.

XL.

Istos igitur ut reprimerent, & Ecclesias contra Sophistarum corrupte-
las probe munirent, placuit, scriptam Epistolam, Iudam & Silam mittere,
qui ipsis τὰ ἄλλα verbis referrent, & uberius explicarent: ut ita ex
scripto Ecclesiis de vera & genuina sententia Apostolorum constaret.
ibid. v. 27.

XLI.

Vnde statim apparet, quam infidelis custos veritatis sint traditio-
nes in tantis diaboli insidiis, mundi malitia & humani ingenij petulantia,
cum Apostolorum adhuc temporibus istarum praetextu puritatis verbi
sinceritas adulterata fuerit.

XLII.

Iam Evangelistas quod attinet, eadem omnino illos sibi proposita
habuisse, & causas impulsos fuisse iisdem, ut scriberent, ex sequentibus
planum evadet.

XLIII.

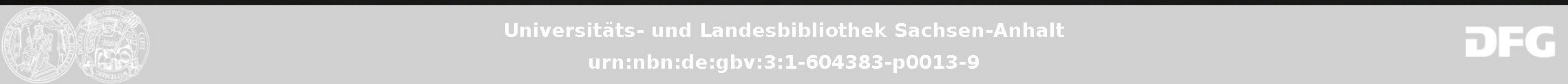
Primus autem omnium inter quatuor Evangelistas scripsisse perhi- ^{Evang.}
betur, & recte, Matthaeus: cuius in scribendo conatus occasionem & cau- ^{Matthaei,}
sam Eusebius lib. 3. c. 24. & Nicephorus lib. 2. c. 45. & Hieron. in Cata-
logo, in ipsius discessum ab Hebraeis ad alios, conferunt, quibus discedens
absentiam suam scripto praesenti, & quidem patrio sermone, compen-
savit.

XLIV.

Autor operis imperfecti in Matthaum, Chrysostomi nomine editi,
tam ita recitat: Cum facta esset gravis persecutio in Palestina, ut peri-
clitarentur dispergi omnes, ne carentes doctoribus, doctrina etiam care-
rent, petierunt Matthaum, ut omnium verborum & operum Christi con-
scriberet eis historiam, ut, ubicumq; essent futuri, totius secum haberent
fidei statum.

XLV.

Quae narratio eam maiorem fidem meretur, quod magis cum historia il-
lius temporis convenit. Scribit enim Iosephus, circa illud tempus Iudaeam
miserabiliter afflictam fuisse a Magis & latronibus. Quibus accessit
Pauli captivitas, quae omnibus fidelibus videbatur nihil boni portendere.

XLVI.

Et monstrantur nobis in istis narrationibus quatuor causa: 1. Ut discessum suum ab Hebraeis scripto compensaret. 2. Ut memoriae fragilitati consulere. 3. ut summam fidei breviter scriptam haberent, quod circa Apostolorum voce posthac cendum erat. 4. Ut haberent normam, ad quam doctrinas aliorum examinarent, ne falsa pro veris obtruderentur.

XLVII.

Non igitur $\mu\upsilon\mu\alpha\delta\sigma\omega\omega\nu$ tantum fuit, historia Evangelij Matthaei, ut fingit Lindanus: sed cuius usus in Ecclesia maximus tum fuit, ad quam, ceu regulam, viri Apostolici, & ipsi quoque Apostoli, doctrinam suam instituerunt. Scribit enim Hieronymus, Pantenum, in Indiam missum a Demetrio Episcopo Alexandrino, reperisse ibi Bartholomaeum praedicasse adventum Christi juxta Matthaei Evangelium: quod etiam multos in India a Bartholomaeo Hebraice expositum habuisse, narrat Nicephorus lib. 4. c. 32. Et in Barnabae tumulto illud propria ipsius descriptum manu repertum fuisse, testatur idem, lib. 16. c. 36.

XLVIII.

Evangelij
Marci.

Docuerat in occidente Petrus, ex cujus concionibus illorum mentibus, qui ipsum audierunt, tantus pietatis splendor illuxit, ut non scriptam divinam praedicationis doctrinam contenti esse non possent: ob quam causam Marcum adierunt, ut ejusdem doctrinae, quam voce sine scripto percepissent, literis comprehensam relinqueret. Cui petitioni satis facturus, Evangelium suum concinnavit Marcus a Petro approbatum: referentibus ex Clemente, Eusebio lib. 1. c. 15. & Nicephoro lib. 2. c. 15.

XLIX.

Sive autem Petrus illud dicta verit ut Nicephorus lib. 2. c. 45. dicit: sive ipse ita consignaverit, quae ex Petro auditione perceperat: fuit enim discipulus eius, ut refert Irenaeus lib. 3. c. 1. Causas certe quilibet duas videt: 1. ut illorum memoria juvaret. 2. ut contra haereticorum corruptelas ipsos praemuniret.

Videat Pighius, quomodo contra haec clarissima testimonia de usu Evangelij Marci, defendat, quod magis delectatur verbis Ruffini, qui illud vocat furtum religiosum: ut scilicet eo facilius detrahere scripturae auctoritati possit.

Evangelij
Lucae.

Lucae Evangelista occasionem scribendi praebuerunt Marci illi, qui conatus

conati sunt ἀνατάξασθαι, siue viva voce, siue scripto, (utrumq; enim per vocem istam intelligitur) commemorationem texere eorum, quae nec ipsi satis explorata habebant, quorumq; πληροφορίαν non satis certò assecuti fuerant: unde varia corruptelae oriri coeperunt.

LII.

Huic malo ut Lucas antipharmacum applicaret, & animos fidelium contra corruptelas istas praeservaret, ne inficerentur, narrationem suam de verbis & factis Christi instituit.

LIII.

Dicit autem ad Theophilum: ἵνα ἐπιγνώσῃ, περὶ ὧν κατήχησθης, τῆν ἀσφάλειαν λόγων; ut certitudinem cognoscas, ut tanquam munitione firmeris contra ingruentes haereses. ἀσφαλίζειν enim, accurata custodia aliquid asserere significat, ne vel elabatur, vel amittatur Act. 16, 24. Matth. 27. 65. item contra imminentem vim munire, & firmum reddere aliquid, ut illa sum maneant: ut cum fores pessulo firmantur, & corpus armaturâ munitur.

LIV.

Ex qua verbi significatione Theophylactus hunc locum ita explicat: Institui te sine scripto prius, nunc scriptum tibi trado Evangelium, quo mentem tuam ita munio, ne oblitiscatur eorum, quae ἀγράφως tradita sunt. 2. ne qua dubitatio tibi oboriatur de illorum veritate, quae viva voce percepisti, sicut quandoq; fieri solet, cum aliquid nudè narratur, ut minus ei credamus, nisi accedat ejusdem per literas confirmatio.

LV.

Et quidem scripsit non alia, aut diversa, quam antea docuerat, sed περὶ ὧν κατήχησθαι Theophilus: nec vel incerta, vel relatione dubiâ percepta, sed πεπληροφορημένα ἐν αὐτῶν τὰ πρᾶγματα certissima fidei διήγησιν, prout acceperat ab iis, qui illorum omnium αὐτόπται καὶ ὑπηρέται fuerant.

LVI.

Ita quoq; scripsit, ut omnibus, quae Iesus cepit facere & docere, peruestigatis diligenter, scriberet, scilicet summam, & tanquam in σιωπῆν quae necessaria videbantur, ideò Act. 1, 1. dicit se primum sermonem fecisse de omnibus (non se scripsisse omnia) ut ita vanum appareat, quod pro traditionibus Papistae ex cap. 20. Iohan. hoc loco opponunt.

B 3.

Vfus

LVII.

Vsus eiusdem quis debuerit esse, partim ex iis patet, quæ iam dicta sunt; partim ex inscriptione, quæ Theophilum quendam notat, hoc est, omnes Christianos, qui nihil sunt aliud, quàm Theophili, qui Deum amant: & si qui tales non sunt, illi Christiano nomine indigni sunt.

LIX.

Evang. Iohannis.

Tandem cum mortui essent reliqui Apostoli, & solus Iohannes superesset, qui tum exulabat in Pathmo, Ebion & Cherintus surrexerunt, & miras in Ecclesia turbas dederunt, motis certaminibus de divinitate Christi, regno eius terreno & Leviticis observationibus.

LIX.

Abutentes enim memoriâ Ecclesiæ, qua inter omnes constabat, Apostolos alia quoque insuper viva voce tradidisse, quàm illa, quæ de gestis & concionibus Christi à tribus Evangelistis edita erat: Cherintus in primis, ut narrat Eusebius lib. 3. c. 28. revelationes magni cuiusdam Apostoli iactitabat, à quo ista sua dogmata portentosa didicisset.

LX.

Et quia ista dogmata ex tribus Evangelistis probare non poterat, comminiscetur, quòd ea à reliquis quoque Apostolis tradita fuissent, sed non nisi intimis familiaribus.

LXI.

Ob quam causam illa dogmata vocarunt τὰ ἄβυσσα, profunda mysteria, silentio veneranda: ob quam etiam causam trium Evangelistarum historiam imperfectionis incusare non erubuerunt.

LXII.

Ista essent βλάστη Apostolorum, imò potius Satanae, ut vocat Iohannes Apoc. 2. 24. in quo capite meminit huius certaminis. Iohannes itaque cum ab exilio reversus esset, ad eum ista controversia tum, tanquam ad postremum Ecclesiæ vigilem & inspectorem, dijudicandæ deferebantur, sicut Hieronymus inquit; Qua propter protrahitur in apertum, ac refutaturus Cerinthum & Ebionem & alios, probatis trium Evangelistarum scriptis, ut recenset Eusebius lib. 3. c. 24. ne quo vis vento & pretextu Ecclesia circumferretur, edito scripto, tanquam Evangelistarum trium complemento quodam, & ex quo illorum interpretatio, cum primis Matthæi, quem recipiebat quidem Ebion, sed suis peculiaribus interpretationibus variè corrumpebat, sumi deberet, consuleri eidem voluit.

Et

LXIII.

Et hæc quatuor conscripta Evangelia, autor est Irenæus, fuisse in primitiva Ecclesia normam & regulam, ad quam examinata fuerunt omnia, quasi de Christi dictis & factis prolata: & consentanea quidem recepta; dissentanea verò repudiata.

Autoritas
4. Evanges-
tistarum in
primitiva
Ecclesia.

LXIV.

Nec movere debet, quòd dicunt ex Iohan: cap. 20. 30. non omnia Christi dicta & facta esse consignata: & propterea præter scripturam necessarias esse traditiones: Electa enim sunt, inquit Augustinus, tract. in Ioh. 49. ut scriberentur, quæ salutem credentium sufficere visa sunt: iisdem propè verbis, quibus ipse Iohannes hanc objectionem dicto loco diluit: Hæc autem scripta sunt, inquit, ut credentes vitam habeatis in nomine Christi. Et Cyrillus in eandem sententiam: Non omnia, quæ Dominus fecit, scripta sunt, sed quæ scribentes tam ad mores, quam ad dogmata putarunt sufficere.

LXV.

Verba illa Iohannis, Hæc autem scripta sunt, &c. etsi Lindanus ita conatur eludere, ut dicat, Iohannem tantum scripsisse de Articulo Divinitatis Christi: qui articulus solus cum sine reliquis neminem salvare possit, falsa esse, quæ de suo Evangelio gloriatur Iohannes: Nihil tamen agit Iesuita: Etsi enim principaliter Iohanni non propositum fuit, universalem Christi dictorum & factorum narrationem instituere, sed, quæ reliquis Evangelistis videbantur deesse, adtingere: ea tamen est articulorum fidei & religionis Christianæ ubertas à Iohanne tradi. a, ut si quis ea sola norit, qui plura nosse non posset, ad æternam salutem illis ipsis abundè instructus esse queat. Quod si verò cum veteribus & recentibus interpretibus, hæc verba Iohannis ad omnium quatuor euangeliorum volumen referamus: multo etiam magis sequitur, in euangelistarum libris nihil deesse eorum, quæ ad æternam salutem sciri debent.

LXVI.

Quod autem non singula Spiritus sanctus in literas conijci curavit, addit causam ipse quoque Iohannes: quòd scilicet mundus ea non posset capere: non propter molem librorum, aut loci angustiam; sed propter nostram infirmitatem, cui Spiritus sanctus sufficientissima brevitate consuluit, ut non sit opus, defectum, quem fingunt, ex scrinio pectoris Pontificis Romani supplere.

LXVII.

Nec sequitur, sicut porrò argutatur ANDRADIVS, quoniam reliqua,

reliqua, quæ fecit & dixit Christus, per scripta non sunt, quod propterea ociosa fuerint ad fidem & mores. Præterquam enim, quod, sicut Iohannes loquitur, mundus capax illorum non fuisset, & ideo promulgata literis esse tantum necessaria: repetitio eorundem miraculorum & concionum profuit ad doctrinæ confirmationem, cuius summa postea breviter conscripta est.

LXVIII.

Cæterum quod idem Andræus opponit de iis, quæ per 40. dies post resurrectionem Christus cum discipulis communicaverit, quid non fuerint levis momenti, de quibus tamen nihil sit proditum: ad illud respondet Augustinus: cum Evangelistæ tacuerint, quis nostrum dicat, ista vel illa fuisse? aut, si dicere audeat, unde probabit? Quamvis verissimè affirmare possimus, non fuisse alia, quæ de regno Dei locutus est, cum mentem ipsis aperuit quàm quæ in scriptis Apostolorum leguntur, & in Prophetis extant. Luc. 24. 27. 32.

CAPVT TERTIVM DE CAVSIS, OB QVAS
scripserunt Apostoli.

LXIX.

Et si porro nulla est differentia inter doctrinam Evangelistarum & Apostolorum propriè, quod utriq; docuerunt, quæ Christus præcepit, Matt. 28. 20. Ioh. 16. 13. & 14. 2. Cor. 13. 3. 2. Cor. 5. 20. ordinis tamen gratiâ iuxta Lucæ explicationem Act. 1, 1. Christi doctrinam appellamus de eius dictis & factis, usq; ad diem, quo assumtus est, & ab Evangelistis conscriptam: Apostolorum verò doctrinam, eam, quam post ascensionem Christi tradiderunt & evulgârunt: Cuius nunc ordo postulat, ut descriptionis causas, necessitatem & perfectionem patefaciamus.

LXX.

Acta Apo-
stolorum.

Actorum proinde Apostolorum autor Lucas est, qui, cum descriptione Evangelicæ historiæ fidem & autoritatem sibi comparasset, eum laborem suscipere Spiritus sancti instinctu voluit, exorsus à primis initijs Apostolicæ prædicationis.

LXXI.

Prospexit enim Spiritus sanctus, futuros, qui (sicut Lindanus impudenter facit) cum de Apostolicæ Ecclesiæ statu antiquissimo non constaret, hoc titulo multa incerta & falsa obfusuri essent Ecclesiæ.

Illic

LXXII.

Illic igitur descriptum habemus, quomodo Apostoli nondum Christianos ad fidem adduxerint, quæ doctrinæ capita, & quomodo catechumenis, tam ex Iudæis, quibus doctrina Prophetica jam tum nota erat, quàm gentibus, qui prorsus rudes erant: proposuerint: quæ tanquam in $\tau\upsilon\upsilon\omicron\psi\epsilon\iota$ Hebr. 6, 1. & 2. recensentur, & passim in Actis continentur & explicantur.

LXXIII.

Ut ita de Catechesi Apostolorum nihil desiderare possimus, quicquid garriat Lindanus de Ceremoniis Papisicis circa Baptismum, & aliis, omisissis, id quod nos quoq; fatemur factum: & quia illæ de scripturis Apostolicis auctoritatem non habent, eas unà cum aliis infinitis merito rejicimus.

LXXIV.

Et licet non omnia Apostolorum omnium acta persecutus scripturæ Lucas sit: ut de Paulo testatur epistolæ 2. Cor. 11. Rom. 15. Gal. 1. & 2. de reliquis Apostolis palàm est: tamen exemplo quoq; veteris Testamenti, in quo multa de gestis Patriarcharum sunt omisssa, nec Prophetæ omnes suam doctrinam literis comprehenderunt, imò quorundam scripta intercederunt, Nathan, Gad, Semeiæ, Haddæ, Achicæ, Iehu filij Hammoni & aliorum, ex quorum non scriptis traditionibus Rabinum dicunt Thalmud confectum esse; hujus exemplo, inquam, sufficiunt ea, quæ necessaria ad fidem & mores, ut consignarentur, iudicata sunt.

LXXV.

Quòd si enim non sufficeret illud scriptum Lucae, certè libri plures in illum finem conscripti, ut Itinerarium Petri, Actus Andreae, Philippi & Thomæ, Historia de periodo & Actibus Pauli & Teclæ, ab Ecclesia, & Iohanne ad huc superstite, tanquam spurij rejecti non fuissent: Aut certè à Iohanne ipso addita fuissent, quæ videbantur desiderari, sicut adjecit ad historiam Evangelicam cognitu necessaria.

LXXVI.

Quid? quòd super-vacaneus labor fuisset, cum una omnium fuerit fides, doctrina & ministerium, atq; sic unus, quoad fundamentum, Ecclesiarum omnium status.

LXXVII.

Et sicubi doctrinæ capitum nudè positorum explanationes desinantur, eas sufficientissimas petere licet ex Apostolorum
C epistolis,

epistolis, qui eas, monente quoque Nicephoro lib. 2. c. 34. hoc consilio scripserunt, ut essent, I. ὑπομνήματα, compendio complectentia ea, quæ præsentibus viva voce Ecclesiis instillaverant. II. ut quæ ad pleniorum informationem necessaria iudicabant, & quæ tanquam altioris sapientiæ in tradendis primis fidei principijs præterierant, adijcerent, & accuratè ac dilucidè declararent.

LXXVIII.

Prior ad
Thessal.

Prioris quidem ad Thessalonicenses scriptæ si expenderimus causas, planissimè easdem reperiemus; ut scilicet. I. Commonefactio esset eorum, quæ viva voce Paulus ipsos docuerat 1. Thess. 4. 1. II. eorum, quæ fidei ipsorum deerant, impletio, quia id præsens ipse præstare non poterat, 1. Thess. 3. 10.

LXXIX.

Posterior
ad Thess.

Posterioris verò ad Thessalonicenses (ut & omnium, tam Pauli, quam reliquorum Apostolorum) editæ causa, præter illas duas, assignatur 2. Thess. 2, 2. cura & inspectio testium Christi, qua cavere debent, ne, longè lateq; propagatâ iam Ecclesia, puritas doctrinæ Apostolicæ, si ve per spiritum, si ve per sermonem, si ve per epistolam, tanquam per Apostolos missam (quibus artificijs pseudodoctores tum temporis utebantur) adulteraretur.

LXXX.

Quam ob causam etiam Thess. Ecclesiam de signo manus suæ instruit 2. Thess. 3, 17. quo uti soleat, cuius inspectione cavere possent, ne epistola supposititiæ pro genuinis à pseudoapostolis obtruderentur.

LXXXI.

Tam malus & infidelis custos veritatis & puritatis verbi cælestis traditiones sunt!

LXXXII.

Urgentes autem hoc loco dictum 2. Thess. 2, 15. pro traditionibus non scriptis: Tenete traditiones: Primò nimis largiter concludunt. Non enim sequitur: quia in hac epistola, & præcedenti, quæ tum solæ extabant ex omnibus scriptis Novi T. Paulus non tradidit omnia, Ideo postea nec in tota scriptura Novi T. tradita sunt, quæ fuerunt ad salutem necessaria.

LXXXIII.

Sicut etiam vitiosa est hæc ratiocinatio. Tunc, cum Paulus posterio-

rem

rem ad Thessalonicenses epistolam scripsit, non sufficiebant ea, quae scripto comprehensa extabant, sed insuper illis etiam erat opus, quae viva voce tradebat Paulus. Ergo postea quoque confectis omnibus Evangelistarum & Apostolorum libris nihilominus viva vocis supplemento ecclesia indiguit ad tradenda reliqua salutis necessaria.

LXXXIV.

Res exemplo Veteris testamenti perspicua redditur. Tempore prophetarum recte dicebatur: Non tantum a Mose scripta esse tenenda, sed etiam quae prophetae viva voce & scripto tradebant. Neque tamen hinc vincitur, post edita prophetarum volumina, & absolutum Veteris Test. Canonem, iam insuper etiam opus esse alijs traditionibus, quales a Cabalisticis & Thalmudisticis excogitatae sunt plurimae.

LXXXV.

Duas ad Thessalonicenses excipit prior ad Timotheum, quam cur scribere voluerit, ipse indicat: Hac tibi scribo, sperans me cito ad te venturum: si autem tarda vero, ut scias quomodo in domo Dei ambulare debeas, quae est Ecclesia Dei viventis, columna & firmamentum veritatis. 1. Tim. 3. 15. quoniam Ecclesia columna est & fundamentum veritatis.

Prior ad
Timo-
theum.

LXXXVI.

Inq, ea nihil proponit novi, sed praeter prolixam de gubernanda Ecclesia informationem, repetit breviter summam παραγγελίας, capitulum doctrinae, c. 1, 3. quae Timotheo observanda & annuncianda, viva voce coram commendaverat, & aliquoties eam institutionem nominat λόγον πίσως και πάσης ἀποδοχῆς ἀξίον dignum fide & acceptione sermonem, tanquam ab Apostolis acceptum, c. 1, 15. & c. 4, 9.

LXXXVII.

Eum itaq, in finem, scripta haec est epistola, ut & ipse Timotheus esset certior, & Ecclesia de doctrinae illius autoritate non dubitaret, neve quis eum, licet adhuc adolescentiorem, contemneret, cum Apostolicis praecipis scripto traditis instructum cognosceret.

LXXXVIII.

In illis autem praecipis observandum, inquit Tertullianus de praescriptione adversus haereticos, quod Paulus multoties repetendo, dicit: haec doce, haec mone, non illa, tanquam de alijs, quae non scripserat, sed de illis ipsis.

C 2

99. Hic

LXX XIX.

Hic iam si quis dicat, in epistola hac tantum generalia capita extare, quæ ministerij sunt, ut, de sanis sermonibus Christi, & doctrina secundum pietatem, & alijs: is sciat, istorum explicationes in Evangelistis & reliquis epistolis copiosissimas reperiri, quibus contenti esse debemus, non inquirentes in ea, quæ Spiritus sanctus scribi noluit.

XC.

Epist. ad
Titum.

Huic quoad argumentum similis est ad Titum, comitem itineris, ac socium ministerij, paucis diebus post scripta, cum ab illo Paulus discessit ex Creta: ideo quidem, ut & Titus ipse certus esset, ea, quæ proponebat, fidelem esse sermonem, de quo rectè posset asserere, c. 3. 8. & Ecclesia haberet testimonium autoritatis Titi, non privata, sed ab Apostolo accepta, ut μετὰ πᾶσιν ἐπιταγῆς doceret, quæ in mandatis habebat à Paulo c. 2, 15.

XCI.

Prior ad
Corin-
thios.

Cæterum prioris ad Corinthios usus non particularis, ut calumniatur Pighius de Pauli epistolis. sed universalis, in omni necessitatis usum, esse debuit, ut loquitur inscriptio, 1. Cor. 1, 2.

XCII.

Causa προκταρχικῆ fuit schisma illud, quo, ex personarum discrimine & autoritate doctorum æstimantes doctrinam, & hic Pauli, alius alio, tertius itidem alio, se appellantes nomine, inter se dissidebant, 1. Cor. 3, 4. cum tamen & plantans, & rigans unius Domini ministri sint, & unum sit fundamentum, ut docet Paulus 1. Cor. 3, 8. & 11. una doctrina, quod testatur consensio inter Apostolos datis dextris declarata, Gal. 2, 9. Itaque non ex personis, sed ex doctrina unitate & veritate iudicandum.

XCIII.

Cæperant etiam irreperere adulterationes de peccato, Cæna Domini, Resurrectione mortuorum: è quibus errorum tenebris Corinthios hac epistola in lucem reponere studuit.

XCIV.

Quin imò, posito apud Corinthios feliciter fundamento, quod unice consistit in prædicatione de Christo crucifixo, quem & ipse & reliqui Apostoli prædicaverant, 1. Cor. 15, 3. & 11. item c. 11, 23. dicit, se tradidisse illis Cænam Domini, sicut à Domino acceperat: paulò post Apostoli discessum, quidam cæperunt superstruere lignum, fœnum, stipulas, 1. Cor. 3, 2

95. Hos.

XCIV.

Hoc incendium ut restingueret, & quod aurum, argentum, gemmae, quae ab Apostolis, quod item lignum, fenum, stipulae, quae ab alijs, super fundamentum extruantur, ostenderet, opus censuit, ut scriberet, & quae viva voce ab ipso acceperant, breviter repeteret, literis & ministerio Timothei, ὅς ὑμᾶς ἀναμνησεί, 1. Cor. 4, 17.

XCVI.

Vnde iterum apparet, quam infirmae sint, & parum habeant roboris traditiones ad veritatem custodiendam.

XCVII.

At non omnia capita doctrinae Apostolicae in hac epistola continentur, inquirunt, aut certe iustas explicationes desideramus: quae nota imperfectionis est. At coniungantur, nos dicimus, & legantur scripta quoque reliqua, No vi T. & nihil desiderare poterunt: quam responsionem subministrat Paulus 1. Cor. 4, 17. Timotheus vos commonefaciet vias meas, quae sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

XCVIII.

Sed instant: Cetera disponam, inquit Paulus 1. Cor. 11, 34. Cum venero. Ergo quae nunc in pontificia Missa servantur, Paulus viva voce tradidit.

XCIX.

Sed male concludunt: Paulus quaedam ordinavit praesens, quae non scripsit. Ergo illa fuerunt quae circa Missam servantur: Ergo scriptura imperfecta. Quis enim tam velit esse impius, ut dicat, Paulum imperfecte doctrinam de Coena (quoad substantiam) tradidisse Corinthijs, cum ipse affirmet, se eam tradidisse, sicut a Domino accepit? 1. Cor. 11, 23.

C.

Loquetur igitur de Ceremonijs adiaphoris externis, quae in omnibus Ecclesijs non sunt semper eadem: quod etiam verbum διατάξασθαι invenire videtur, cum cap. 16, 1. eodem sensu usurpetur de eleemosynarum ordinatione. Quis autem dicet, ista vel illa fuisse?

CI.

Ceterum intelligens Paulus, a pseudoapostolis in peiorem partem & Posterior contemptum rapi, & quod cum Domino conversatus non esset, & quod ad Corinthios, absens, epistolae is non esset, qui praesens verbo: id quod valde turbabat Ecclesiam: altera scripta epistola utrumque diluit: prius 2. Cor. 12, 11. & 13. posterius, c. 10, 11. & c. 13, 2.

C 3

202. E6

CII.

Et eandem fuisse doctrinam, sermone & scripto à Paulo traditam, id estimandum exhibent verba ἀναγιγνώσκων, per reminiscenciam ante notum recognoscere; & ἐπιγιγνώσκων, exploratum habere: quibus 2. Cor. 1. 13. & 14. & sensu eodem 1. Cor. 14. 37. utitur, ubi, quæ scripsit, recognitioni & dijudicationi illorum subjicit, num sint mandata Domini, & cum iis, quæ docuerat, consentiant.

CIII.

Epist. ad
Romanos.

Porro ad Romanos, quæ fidei Christianæ complectitur methodum, & ob id primum locum tenet, ut Theodoretus inquit, cur scripta sit, en ipse exponit Paulus, c. 1. ut impertiar vobis aliquod donum spirituale; εἰς τὸ σκεῖχθῆναι ὑμᾶς, ad confirmandum vos. & c. 15, 14. & 15. Scripsi audacius vobis ex parte, tanquam in memoriam reducens, ὡς ἐπαλαμνήσκων ὑμᾶς.

CIV.

Ex parte; ἀπὸ μέγας, inquit, non quòd quædam traditionibus non scriptis reservari voluerit, ut Lindanus hac vocula abutitur: sed referenda hæc vox ad adverbium, audacius, ut idem sit, quod quodammodo, sicut 2. Cor. 2, 5. quanquam si maximè coniungatur cum verbo, nihil nobis obsit, cum & 1. Cor. 13, 9. & 2. Cor: 1, 14. ita loquatur Paulus: ex quibus tamen locis imperfectio scripturæ non astrui potest, nisi velimus dicere, ne voce viva quidem necessaria omnia ad salutem proposita fuisse. Contrarium enim Paulus affirmat Act. 20, 27.

CV.

Et libenter concedimus de epistola hac, quòd in ea aliquot articuli non comprehendantur: de tota scriptura Novæ T. strenuè negamus.

CVI.

Scripsit autem eam, cum Hierosolymas quasi ad mortem proficisceretur, ut, si quid sibi accideret, plenius methodo pulcherrima fidei Christianæ summam, & confessionem fidei suæ & Romanorum, ac Evangelij sui inter gentes impleti Rom. 15, 19. qua præter Christum nihil docuisset, relinqueret, apud illam Ecclesiam, quæ erat tum celebratissima in mundo, unde facilius ad alias quoq, devenire poterat.

CVII.

Epist. ad
Galatas.

In Ecclesiam Galaticam quoq, pseudoapostoli sese ingesserant, qui eam prætextu opinionum tanquam à reliquis Apostolis cum ipso Christo conversatis traditarum, conturbabant, & Christi Evangelium pervertebant.

61
tebant, sublato legis & Evangelij discrimine, officio, atq; usu, ab Evangelij
justicia ad legis justiciam reducendo: quod etiam infelici successu
apud multos obtinuerunt, Gal. 1, 7.

CVIII.

Ad fermentum illud expurgandum, & ministerium suum à calumni-
is, quod cum Christo non conversatus, & propterea omnium secretorum
ejus non conscius esse, à pseudoapostolis perhibebatur, asserendum.
Evangelium quoq; receptum ab illis, scripto communicare voluit.
Gal. 1, 8.

CIX.

Ad quod Evangelium in Epistola illa repetitum & declaratum
Nos aequè ac Galatas, ita vult quasi colligatos, ut, si quis vel contra,
vel præter illud quicquam statuerit, Gal. 1, 9. talem anathema esse jube-
at. Gal. 1, 8.

CX.

Et illud quidem fulmen rectè Basilius & Augustinus ad totam scri-
pturam accommodant, quæ sola regenerat homines, & lapsos rursus par-
turit, ut Christus in ipsis formetur, Gal. 4, 19.

CXI.

Vnde iterum vel cæcus palpat, divinandum non esse ex traditio-
nibus, quid Paulus docuerit viva voce, sed illud ipsum esse Evange-
lium, quod literis conclusit, Contra quod si quid statuant consilia,
nefas duco, dicit Hieronymus.

CXII.

Quid? quod Paulus hoc suum Evangelium Canonem appellat, ad
quem τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησίας (ἐκκλησιαστικῶς ne alius intelligatur) ὁσίοι, quicūq;
id est, non soli Galatæ; sed alij omnes σοιχίοσσοι, ambulaturi sint
(de futuro) eis pacem precatur, Gal. 16. usum scriptorum suorum apud
posteritatem monstraturus. A quo vocabulo, & usu scriptura tota dici-
tur Canonica.

CXIII.

Utitur autem verbo convenientissimo, σοιχῆν, vestigiis alicujus
insistere: σοιχοι, ordines sunt in re militari, & hostibus oppositi, à quo
σοιχῆν. Sicut igitur ordinibus illis turbatis, incurso fit ab hostibus,
exercitus funditur, & victoria amittitur: ita ordines librorum scriptu-
re, hostibus veritatis oppositi, violandi quoq; non sunt, sed accuratè ad
eos incedendum, ne, victoriâ contra hostes amissâ, pace & misericordia
Dei excidamus.

CXIV.

Sed enim omnium Pauli epistolarum usum si expetis, cum

ab ipso Paulo discas licebit, Eph. 3, 4. supra scripsi brevi, unde, $\pi\rho\acute{o}\varsigma\ \delta\epsilon$,
potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi.

CXV.

Vbi manifestè indicat, se licet brevi scripto, vel paulò antè, $\epsilon\gamma$
 $\delta\omicron\lambda\iota\gamma\omega$, tanquam in programmate quodam (hoc enim verbū $\pi\rho\acute{o}\epsilon\gamma\gamma\alpha\phi\alpha$
innuit, Habac. 2. 2.) totam fidei summam Ephesius cognoscendam tra-
didisse, ita quidem, ut totum Christi mysterium, seu omne consilium Dei
de ipsorum salute annuncia-verit Act. 20, 27. per quod extructi sint
super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, Eph. 2. 20.

CXVI.

Sive enim, $\pi\rho\acute{o}\varsigma\ \delta\epsilon$, interpretemur, prout potestis, (ut solet usur-
pari in proportionibus) sicut Chrysostomus, Theophylactus & Oecume-
nius, non sequitur, imperfectam esse scripturam, ut poterat obijci: sed
perfectam quidem, ita tamen propositam à Paulo verbis humanis ($\alpha\rho\rho\epsilon\kappa\iota\alpha$
enim sunt, quibus exprimendis ne angelorum lingua sufficiunt. 2.
Cor. 12. 4) ut ad captum nostrum & infirmitatem accommodaret: sive
per unde, vel, ex quibus (quæ significatio præpositionis $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ apud
Græcos usitata: Thucydides: $\pi\rho\acute{o}\varsigma\ \tau\alpha\varsigma\ \epsilon\iota\sigma\omicron\lambda\omicron\lambda\alpha\varsigma\ \upsilon\pi\omicron\omega\ \tau\epsilon\upsilon\omicron\nu\omicron\nu\ \alpha\upsilon\tau\omicron\nu$, ex
literis habebant ipsum suspectum: quæ sententia etiam germanicè à Lu-
thero expressa est) sacræ scripturæ sufficientia nobis commendatur iuxta
scientiam Pauli in mysteriis Christi, hac epistola propositam, ita, ut possi-
mus intelligere.

CXVII.

Consistit autem illud mysterium in unitate fidei & agnitionis filij
Dei, Eph. 4. quam ut percipiamus, nec quo vis vento doctrine circum-
feramur, dat alios Apostolos & c. c. 4, 11. & 14.

CXVIII.

Quibus quid illustrius proferri potest pro sufficientia scripturæ? Di-
cant, quicquid velint, Papistæ de traditionibus Apostolorum *vi*va voce
propagatis: quis dicet hæc vel illa fuisse, quamvis alia aut diversa non
fuerunt?

CXIX.

Similes certè Caianis sunt, quos Epiphanius narrat librum confin-
xisse de ascensu Pauli, in quo $\alpha\rho\rho\epsilon\kappa\iota\alpha$ illa Pauli 2. Cor. 12, 4. ab initio
quidem, tanquam rudioribus adhuc, non explicata, ob quam causam scri-
pserit saltem, prout poterant intelligere; postea verò scripta, tanquam
necessaria, præter illa, quæ extabant, reliquisse perfectioribus; recensue-
rint. Sed nugæ sunt, cum in hac epistola, & alibi, illud habeatur, quod no-
bis scire necessarium est.

CXX.

In epistola ad Philip. c. 3. 1. dicit, sibi ουκ οκνηρον, non molestum esse, Epist ad
ut τα αυτα scribat ipsis, illa, quae coram auribus hauserant, quae didice- Philippens
rant, Phil. 4, 9. & c. 3, 16. ac praecipit, ut ea cogitent, & in ijs maneant, les.
tanquam regulam, ad quam incedere debeant, Phil. 3, 16.

CXXI.

At qui finis? vobis, inquit, το ασφαλις, tutum: ut nimirum vi-
deant canes, videant malos operarios, ne veritas doctrinae corrumpatur
Phil. 3, 2.

CXXII.

Dehinc Colossensibus & Laodicensibus, qui faciem ipsius non vide- Epist. ad
rant, ab Epaphra, viro Apostolico, institutis in fide, κλικον αγωνα εχων Colossens
περι αυτων Col. 2, 1. scripsit: I. ut Epaphrae doctrinam veritatis nomine les.
commendata Col. 1, 6. & 7. quod idem Evangelium in toto mundo so-
naret & fructificaret, capitibus item quibusdam Apostolicae doctrinae re-
citatatis, πληροφοριων in ipsis concitaret. II. ne per philosophiam & tra-
ditiones hominum seducerentur. c. 2. 4. & 8.

CXXIII.

Commendat illis quoque sermonem Christi ab Apostolis praedicatum,
ab Evangelistis vero coniectum in literas: quod patet c. 4, 10. ubi Mar-
ci facit mentionem, mandans, ut illum excipiant, a quo acceperint εν το-
λας, siue epistolam illam Apostolorum, cuius doctrinae capita Act. 16, 4,
vocantur δ ογματα, siue Marci Evangelium, sane ad Νοτι T. scripta
eos deducit, & nos hodie.

CXXIV.

Nos, inquam, quorum eandem, tanquam vigil generalis, egit curam,
& αγωνα, qui faciem ipsius quoque non vidimus, c. 2. 1. οσοι, quicumque.

CXXV.

Ex hac igitur, & reliquis epistolis πληροφοριων percipere debemus
fidei nostrae, ut inde informemur in charitate, & omnes divitias adi-
piscamur plenitudinis intellectus in agnitionem mysterij Dei & Christi
Iesu c. 2. 2. & per facti statuamur in Christo Iesu. c. 1. 28.

CXXVI.

Vbi de traditionibus coniungendis verbum nullum audimus.

CXXVII.

Accedit epistola ad Hebraeos Autor, qui se scripsisse ait, ne quae a Do- Epistola ad
mino coepit primum enarrari, & postea ab illis, qui audierant, praedica- Hebraeos.
ta & confirmata salus est, Hebr. 2, 3. animis eorum efflueret. μη παραρ-
θωμεν. Hebr. 2, 1.

D

128. Et

CXXVIII.

Et licet per paucis scripserit, ut ait c. 13, 22. totius tamen doctrinae apostolicae summam exponit, quae, teste etiam Nicephoro, in duobus consistit: I. in rudimentorum seu Catecheseos capitum traditione c. 5 & 6. II. in cibi solidioris (qui qualis sit, in tota ferè epistola explicatur) administratione, qui post percepta fidei elementa apponi solitus fuit. 1. Cor. 3, 14.

CXXIX.

Ad hanc doctrinae summam (ab Apostolis quoque, eo modo traditam in epistolis) tanquam sufficientem, Hebraeos & alios, c. 13, 9. totos quasi re-vocatos cupit, exhortando eos, ne doctrinis vanis & peregrinis circumferantur.

CXXX.

Posterior
ad Timo-
theum.

Tandem in 2. ad Timoth. quam ceu Testamentariae voluntatis loco reliquit Ecclesiae, totius scripturae Novi T. usum monstraturus erat: quem exponit, ὅτι τὸ ῥῆμα τῆς προφητείας ἡμῶν ἡμεῖς ἔχουσιν, sanorum verborum precipiens, quae consistat in fide & charitate, quae in Christo Iesu fundata sunt c. 1, 13. & 14. quod est depositum illud, quod diligenter asseruari mandat; quod alijs idoneis ad docendum commendari, in quo ipse Timotheus permanere debet, sciens à quo didicerit, c. 2, 2. c. 3, 14.

CXXXI.

Idem depositum viva vocis Pauli cognoscimus ex ipsius scriptis, ut non opus sit pendere ab ullis extra scriptum verbum asseverationibus hominum.

CXXXII.

Vnum addamus Pauli de autoritate & sufficientia scripturae, quod instar omnium esse potest & debet, testimonium. Paterna enim sollicitudine pro posteritate fideli motus, generalem hanc totius scripturae commendationem quasi legare Ecclesiae voluit, 2. Tim. 3, 15. Scripturae sacrae possunt te eruditum reddere ad salutem per fidem, quae est in Christo Iesu: verbis propemodum iisdem, quibus suum Evangelium canonizat Iohannes. c. 20, 31.

CXXXIII.

Quae convenientia certè arguit autorem Spiritum sanctum, & proinde iudicij huius Pauli de sacra scriptura certitudinē, ne obiter excidisse hic aut alibi putetur.

CXXXIV.

Et loquitur Paulus tam de scriptura Veteris T. quia ab infantia sacras literas nosti 2. Tim. 3, 15. tum enim temporis (in Timothei infantia) nihil extabat scriptum ab Apostolis: quam Novi T. cuius tum omnia scripta Canonica, praeter solius Iohannis, lucem aspexerant: Omnis scriptura, 2. 16. Alias enim N. T. scriptura non divinitus inspirata, sed sola hominum

hominum voluntate allata dici posset: quod blasphemum & impium. Imò quia inter fideles nemo de Canone Veteris T. dubitabat, hoc egisse principaliter videtur, ut Novi T. scripta de autoritate, certitudine & sufficientia Ecclesie commendaret.

CXXXV.

Dicitq; totam scripturam & utilem esse (quod Pontificij concedunt de omnibus etiam apocryphis) & perfectum (quod satis impudenter negant) ἀρτιον, & ad omne opus bonum, ἐξηρτισμένον, præparatum & absolutum (qua significatione etiam usurpat, Act. 21. 5. Luc. 6. 40) reddere hominem Dei, h. e. Christianum, vel potius ministrum verbi 1. Tim. 6. 11. Tit. 3. 14. quem hoc loco instruit. 2. Tim. 3. 17. quæ perfectio consistat in his quatuor: διδασκαλία, ἐλέγχω, ἐπαγορεύω, καὶ παιδεία ἐν δικαιοσύνῃ 2. Tim. 3. 16.

CXXXVI.

Sicut igitur minister verbi perfectus est, absolutus ad omne opus bonum, nec quicquam desiderare potest, quæ sunt ministerij, si secundum scripturam doceat: ita fides quoq; Ecclesie perfecta est, quæ doctrina ista mediante in Christum concipitur, secus, ac Pontificij contendunt, traditionum suarum paleas commiscentes. Sunt enim doctrina & fides Corollata: ideo quicquid de uno dicitur, de altero quoq; ex necessitate dici debet.

CXXXVII.

Etsi enim obtendunt Iesuitæ, Paulum non tantum scripturam commendare, sed simul traditiones coniungendas monere, 2. Tim. 2. 2, 2. Tim. 3. 14. Ergò scriptura imperfecta. Facilis tamen est solutio. Nam. 1. Tim. 4. 11. dicit: Hæc præcipe, & doce. & mox v. 16. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt. Tribuit nimirum traditionibus suis virtutem, ἀρτιον reddendi & doctorem, & auditores, Act. 20. 27. Eandem verò tribuens scripturæ. 2. Tim. 3. 17. docet, & viva voce communicatas, & scripto comprehensas traditiones Apostolorum, non alias esse, sed easdem. CXXXVIII.

Hoc Pauli iudicium D. Petrus ita exprimit, ut ortum ovo similis Prior Petri vix esse queat. Post descriptionem Evangelij. 1. Pet. 1. 12. & 15. 1. Pet. 5. tri. 12. omnes primò hortatur, ut illud, à Prophetis pronunciatum, & Apostolis traditum viva voce initio, iam prædicatum per Sylvanum, quem suo scripto testimonio ornatum videant, tanquam γνήσιον amplectantur.

CXXXIX.

Nullius momenti est, quòd Lindanus fingit, Petri traditiones ἀγασθῶς acceptas hac epistola confirmare voluisse, non ostendere, quæ illæ fuerint.

Cur igitur tam scripsit prolixè, cum brevibus tota res expediri potuisset?
Et contrarium ipse dicit 1. Pet. 5. 12. scripsi breviter, contestans, Τάυτλω,
hanc, non illam, esse veram gratiam Dei, in qua statis.

CXL.

Deinde suæ epistolæ scriptæ causas reddit: I. ut omnium istorum,
quæ sciant, & in quibus confirmati sint jam, commonefaciat, ut habeant,
quo post ipsius obitum semper, ἐκείνου, memoriam faciant, μνήμω ποι-
εῖν αὐτοῦ. 2. pet. 1, 15. II. quod seculis futuris illusores venturi sint. 2.
Pet. 3, & c. 2. 1.

CXLI.

Traditionibus igitur fictitiis, ex quibus corruptelas orituræ prædi-
cit, non suas tantum epistolas opponit, sed Pauli quoq, qui de his ipsis re-
bus, Evangelio 1. Pet. 1. de quibus Petrus, scripsit, vel loquitur ad huc,
ὡς κὴ λαλῶν, tanquam viva voce ὑμῖν, vobis, omnibus, qui eandem
cum Apostolis fidem habent, 2. Pet. 3, 15. ut ostendat, usum omnium scri-
ptorum Νοῦν Τ. non particularem, sed universalem esse.

CXLI.

Illud, quod obijciunt de difficultate intelligendarum Epistolarum
Pauli, quas multi depravent ad suum interitum: 2. Pet. 3, 16. ideoq,
tutius esse ab illis abstinere, & acquiescere traditionibus: hoc, inquam,
textus σαφῆνεια refellit. Non enim scripturæ epistolarum Petrus tribuit,
quod propter difficultatem styli occasionem præbeant legentibus ad per-
niciem: sed rebus ipsis, quas nisi spirituales, quod omnem rationis ca-
ptum superant, nemo rectè intelligere potest: id quod indicatur articulo
νευτρο, δυσνόητά τινά, quædam ab intellectu remota: quædam, inquit:
non igitur omnia: & illa non per se, sed per aliud, homines nimirum
ipsos, indoctos, & nondum confirmatos, qui quasi tormentis adhibitis,
vi summa, sensum planum alias & simplicem, स्पῆλξσι, detorquent
ad illud, quod ante lectionem præsumserunt intelligendum, ad propriam
perditionem.

CXLI.

Iohannes, posita item prius Evangelicæ doctrinæ descriptione 1. Ioh.
1, 2. & 3. usum ejusdem statim annectit, v. 4. ut gaudium vestrum sit
plenum & c. 2, 12. 13. 14. ut remittantur peccata. Item c. 4. 1. ut proben-
tur spiritus, num ex Deo sint. Et quidem, non novam esse annunciationem,
ait, sed quam audierunt à Christo, c. 1. 5. mandatum, quod habuerunt ab
initio.

initio. c. 2. 7. quod ut in ipsis permaneat, sedulo hortatur c. 2. 24. ita
quidem, sicut unctio ipsos docuit c. 2, 27.

CXLIV.

Quia vero Iohannes dicit, se non scripsisse ignorantibus, sed scientibus
veritatem, c. 2, 21. mandatum, quod habuerunt ab initio, quod si in ipsis
permanerit, futurum, ut maneat in filio & patre, & consequantur re-
promissionem, vitam aeternam: illud autem mandatum in literas rela-
tum extat: ex ἀρχῆς concluditur, hanc, & non aliam esse doctrinam,
quam Ecclesia ab initio tradiderunt Apostoli; ex qua possimus habere
remissionem peccatorum, & probare spiritus, num sint ex Deo; manda-
tum istud, cuius Petrus meminit. 2. Pet. 3, 2.

CXLV.

Et scripsit non iis solum, qui tum credebant, ut confirmati in fide,
certi essent de vita aeterna. sed etiam iis, qui adhuc credituri erant, ut
crederent in nomen filij Dei. 1. Ioh. 5, 13.

CXLVI.

In Apocalypsi idem Iohannes annotat, quod iussus sit aliquoties a fi-
lio Dei scribere, c. 1, 11. quod Pighius, Eccius & Andradius impudenter ne-
gantes, contrarium mandatum Apostolis factum mentiuntur, 2. Tim. 3,
16. Et quidem non omnia iussus est excipere calamo, sed necessaria
c. 10, 4. quibus si aliquis quicquam demserit. aut apposuerit, huic pla-
gas additum iri, & partem ejus ablatum iri de libro vitae, minatur,
Apoc. 22. 18. & 19. sicut de scriptura quoque veteris T. loquitur Deus,
Deut. 12, 32.

Apocalyp-
fis Iohan-
nis.

CXLVII.

Iudas brevi sua epistola nihil agit aliud, quam ut scripta reliquo-
rum Apostolorum Ecclesiis commendat, quorum adjumento resistere possint
illusoribus, qui secundum Apostolorum praedictionem quo vis tempore
Ecclesiam perturbaturi essent, v. 17. & 18. prolixius certe scripturus, si
quicquam desiderasset in epistolis Apostolicis.

Epist. Iuda

CXLVIII.

Ridiculus Lindanus est, qui τὰ προσηκόμενα ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ad
traditiones illorum, viva tantum voce, non characteribus, Ecclesiis pro-
positas, restringit, cum tot jam testimoniis ipsorum Apostolorum demon-
stratum sit, quae annuntia verunt, ea scriptis quoque comprehensa esse.

CXLIX.

Impudens quoque mendacium, Lindani illud est, quo fingit, Iohan-

nem in epistola 2. 12. & ep. 3. v. 13. dicentem, se multa habuisse, quæ scriberet, sed noluisse per chartam, sed brevi se sperare, quòd ore ad os cum illis locuturus sit. indicasse, non omnia literis commendanda esse, ne perirent: sed præcipua & sublimiora doctrinæ capita, quòd perpetua essent, traditionibus referenda. Primò enim textus id non dicit. Deinde cum longè aliud Iohannes Apostolus in prima epistola doceat, has duas pro ipsius genuinis non agnoscimus: quam ob causam de illarum autore ab antiquis semper dubitatum fuit. Et ideò ad confirmanda dogmata non adhibenda. Et, si scribere ipse noluit, quis dicet, inquit Augustinus, ista vel illa fuisse?

CL.

Tot igitur usus cum præstet scriptura Novi T. nemo certè potest esse, nisi vesperilio, qui in tanta testimoniorum apostolicorum veritatis claritate non videat, eam non tantùm summè necessariam jam tum fuisse, hodièq; esse, sed omnibus quoq; numeris absolutissimam & perfectissimam, ita, ut pœnas expectare debeat gravissimas, qui quicquam vel superinduxerit ex non scriptis, vel reproba-verit ex scriptis.

CAPVT IV. DE TESTIMONIIS VETERIS Ecclesie.

CLI.

Sed enim his manifestissimis ipsius Spiritus Sancti testimoniis unum atq; alterum quoq; Orthodoxæ antiquitatis addamus, ex infinitis.

Augustin. Augustinus de Civit. Dei lib. 19. c. 18. Civitas Dei, inquit, credit scripturis sanctis, veteribus & Novis, quas Canonicas appellamus. Unde fides ipsa concepta est, ex qua justus vivit, per quam sine dubitatione ambulamus, quàm diu peragrinamur à Domino.

Theophyl. Theophylactus ex Chrysostomi homil. 1. in Matthæum: Quoniam hæreses pullulaturæ erant, quæ mores nostros depascerentur, operæ precium visum est, ut scriberentur Evangelia, quia discentes ex illis veritatem, non deciperemur ab hæresium mendaciis.

Augustin. Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. c. 9. In his, quæ aperte posita sunt in scriptura, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresq; vivendi, spem scilicet & charitatem.

CLII.

Omnia, inquit Augustinus, non aliqua. Canon ergò scriptura, & regula

69.

regula est perfectissima, ad quam omnia, probanda & examinanda sunt, quæ in controversiam vocantur.

CLIII.

Quod etsi Papistæ ipsi cogantur fateri, scripturam scilicet normam esse fidei: Andradius tamen ita eludit: ad sacrarum scripturarum normam quidem omnia examinanda esse, ut nihil ab iis diversum probemus: interim fidem Catholicam non ita conclusam scripturæ finibus esse, ut extra illam nihil probare possit aut debeat. Verissima esse, quæ habentur in scripturis, sed non omnia consignata: & propterea adhibenda Concilia probata, Ecclesiæ Catholicæ consensum & Patrum auctoritatem.

CLIV.

Huic cavillo respondet Theophylactus: Canon & amissis nec additionem patitur, nec ablationem: ipso Pighio id concedente, qui dicit lib. 1. de Hierarchia Ecclesiastica, c. 4. Scripturæ propter obscuritatem & flexibilitatem opus esse alia certa norma & amissi, traditione scilicet Ecclesiastica. Quo falso Pighius alterum falsum Andradij fortiter refutat.

CLV.

Adhæc Andradius sufficientiam scripturæ una demonstratione everfurus, ita concludit: Vera Ecclesia, quam semper Deus in mundo habet, à vera fide separari non potest. Ergò audienda, vel sine scriptura loquens, & sensus ejus norma est fidei nostræ.

CLVI.

Sed opponimus ei primo loco exemplum Christi & Apostolorum, qui ex scripturis pugnarunt contra Phariseos. Deinde ad propositionem addimus: quàm diu vera Ecclesia manet, & non discedit à sana doctrina Verbi Dei: hoc enim quando fit, amplius vera Ecclesia non est.

CLVII.

Contrariam igitur verum, Ecclesiam quippe pendere à veritate verbi, quod profitetur. Non enim cætus est αὐτονομοτομία, sed veritatem doctrinæ suæ probare debet ex scripturis Canonicis.

CLVIII.

Addo, quòd errores sæpè invalescunt 1. Cor. 3. in ipsa vera Ecclesia, ut, cætu adulterino prævalente, prematur & lateat, sicut tempore Eliæ factum. 3. Reg. 19, 10. & Matth. 24. predictio Christi testatur.

CLIX.

Præterea cætus ille visibilis, qui nomen saltem usurpat, vera Ecclesia non

non est, si ve habeat verbi Dei veritatem, si ve non. Nec iudicium sumi-
tur ab externo Ecclesiae statu, quæ sit vera Ecclesia sed ex doctrina di-
vinitus patefacta iudicatur de vera Ecclesia. Ioh. 10, 27. Eph. 2. 20.

CLX.

Quod igitur contra Petilianum Augustinus, id nos contra Andra-
dium usurpare convenienter possumus: Non audiamus: hæc ego dico,
hæc tu dicis: sed audiamus hæc dicit Dominus.

CLXI.

De incertitudine & obscuritate scripturæ aliàs multa quoq; verba
fieri solent à Papistis: quos locos Andradius non ingreditur. Quòd au-
tem ex quibusdam scripturæ locis obscurioribus ad fidei quædam myste-
ria alludit, ac si illa quoq; obscura sint: huic opponimus illud Augustini:
Cum multa sint in scriptura obscura & difficilia loca, omnia tamen, quæ
ad fidem moresq; vivendi pertinent, inveniuntur in planis & apertis
scripturæ locis. Et Irenæi: Licet multa sunt obscura & parabolica scri-
pturæ loca: regula tamen ipsa veritatis in scripturis in aperto posita est.

CLXII.

Quapropter cum testimonijs tam ipsius spiritus sancti, cuius instin-
ctu locuti sunt sancti Dei homines, quàm orthodoxæ antiquitatis pro scri-
pturæ Novi Testamenti autoritate & sufficientia abundemus, fig-
mentum papisticum de traditionum non scriptarum supple-
mento meritissimè reprobamus.

F I N I S.

99 A 6902

ULB Halle

3

002 064 405

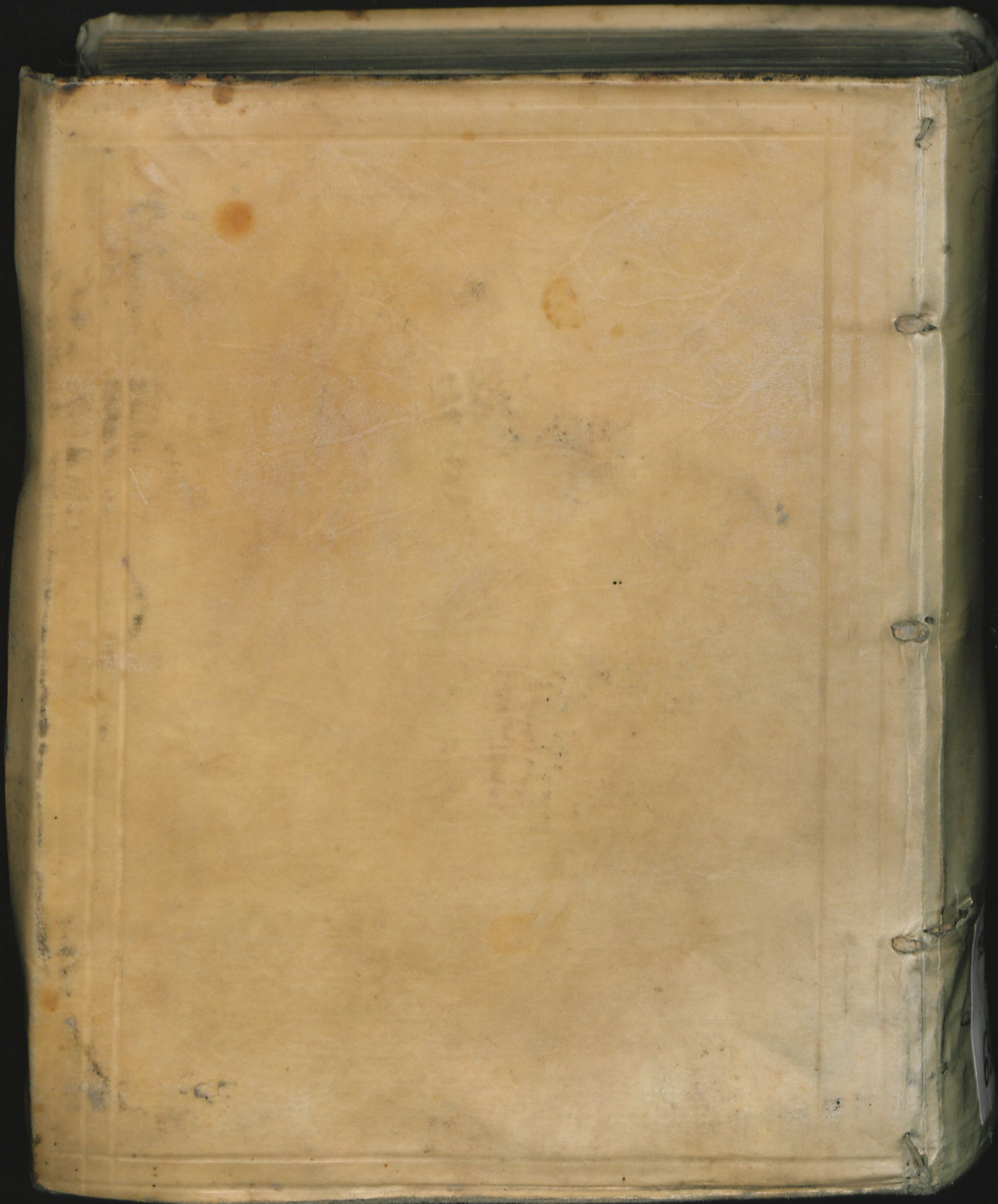

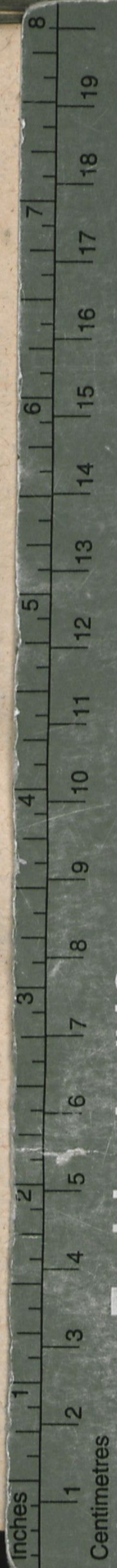
17470c

Retro

VD17

Farbkarte #13

B.I.G.

39

TIO III
 A CON-
 DENTINVM,
 er Dn. D. Martinum
 ripto, quatuor
 um:

Testamenti;
relistarum;
stolis. Apostolorum;
Ecclesia de scriptura;

dei excutiendam
fidio

S GESNERI
 toris & profess. in
 ebergens. pub.
 onit

R H O D I V S
 gensis.

die 23 Januarij.
 R G A E,
 angi Meisneri.

